

Filosofie - konec

Patočka se v přednášce z roku 1973 (která byla přepsána a jejíž přepis autor upravil a autorizoval v roce 1974) vyslovil, že „v dnešní době ... filosofie – alespoň po dobu jedné generace – nemá skutečně nové myšlenky ...“ (FČ 38, 1990, č. 1-2, s. 3). A připomíná, že i v minulosti existovaly doby, kdy filosofie neměla nové myšlenky, jenže v takových dobách měla alespoň velkou společenskou hodnotu. Naproti tomu dnes „je plná skepse vůči sobě samé a nemá společenskou působnost“. A pak říká: „V dějinách ducha přece existují situace, že element, v kterém lidé duchovně žijí, se jim ztratí a že se stane nesrozumitelným. Jedním z velkých příkladů je život lidstva v mýtu. „ (tamtéž). Mám dojem, že mnohem blíže pravdě byl Rádl, který (třeba v případě středověku) zdůrazňuje, že staré myšlenky neumírají, jen jakoby slábnou a vyprazdňují se, ale že končí teprve tehdy, když nové myšlenky s nimi skončují. Rádl např. říká (DF I, 263): „Velké filosofické směry vznikají (po delší přípravě), rozvíjejí se, slábnou, ale neumírají, nýbrž doutnají dál a čas od času vzpychují znova. Základní filosofické systémy nenásledují za sebou jako státy, kde jeden roste na troskách druhého a je od něho / oddělen vítězstvím a mírovou smlouvou, nýbrž splétají se dohromady, žijíce vedle sebe. Tak mythos v Řecku povstal v předhistorických dobách; byl oslaben za Homéra; opět se pozvedl v šestém století př. Kr. , velmi se rozmohl v hellenismu; poněkud povolil v středověku; znovu nabyl vlády v době renesanční, pak znovu upadal a doutnal pod povrchem, , aby vzpychl znovu po světové válce. „ (263-4) Rozdíl mezi pojetím Rádlovým a Patočkovým je zřejmý: Patočka si hegelovsky navykl mluvit o „elementu, v kterém lidé duchovně žijí“ (což je tedy něco podobného „duchu doby“), Rádl naproti tomu zdůrazňuje význam lidí, kteří dokáží nebo nedokáží novým, tvořivým způsobem pracovat s tím, co jim minulost poskytla a tradice poskytuje. Obojí důraz má své oprávnění, pokud se neizoluje a nenechává stranou ten druhý: i nejvíc tvůrčí duch je závislý na materiálu, zanechaném dřívějšími velkými duchy. Ale ani nejskvělejší materiál minulosti nedokáže probudit k novým myšlenkám ducha jen na minulost se obracejícího a jen minulostí se zabývajícího. Problém není v tom, že naše doba nemá nových myšlenek, nýbrž v tom, že nemá nových, nově tvořících myslitelů.

(Písek, 990922-1.)